

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU37

Koncentration av viss länsstyrelseverksamhet

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens lagförslag som möjliggör för regeringen att genomföra en koncentration av viss länsstyrelseverksamhet till färre länsstyrelser. Utskottet avstyrker ett av lagförslagen till följd av ett riksdagsbeslut i ett annat ärende.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Behandlade förslag

Proposition 2025/26:176 Koncentration av viss länsstyrelseverksamhet.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Koncentration av viss länsstyrelseverksamhet	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9
Propositionen	9
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Koncentration av viss länsstyrelseverksamhet

Riksdagen

- a) antar regeringens förslag till
1. lag om ändring i föräldrabalken,
 2. lag om ändring i jordabalken,
 3. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
 4. lag om ändring i lagen (1999:292) om avveckling av stadgad åborätt och landgille,
- b) avslår regeringens förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken.
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:176 punkterna 1, 2, 4 och 5 samt avslår proposition 2025/26:176 punkt 3.

Stockholm den 2 juni 2026

På konstitutionsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Mats Green (M), Hans Ekström (S), Mirja Räihä (S), Oskar Svärd (M), Per-Arne Håkansson (S), Mauricio Rojas (L), Ulrik Nilsson (M), Jessica Wetterling (V), Gudrun Brunegård (KD), Lars Englund (M), Lars Andersson (SD), Peter Hedberg (S), Martin Westmont (SD), Cecilia Gustafsson (M) och Malin Björk (C).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2025/26:176 Koncentration av viss länsstyrelseverksamhet. Ärendets beredning fram till dess att regeringen beslutade om propositionen framgår av propositionens avsnitt Ärendet och dess beredning. Regeringens förslag till beslut finns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Koncentration av viss länsstyrelseverksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i föräldrabalken, jordabalken, lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag och lagen om avveckling av stadgad åborätt och landgille.

Riksdagen avslår regeringens förslag till ändring i äktenskapsbalken.

Propositionen

Bakgrund

Regeringen anför i propositionen att en viss koncentration av länsstyrelseverksamhet genomförts tidigare (prop. 2011/12:31). I den propositionen beskrevs koncentration av länsstyrelseverksamhet som åtgärder för att samla ansvaret för en viss verksamhet till färre länsstyrelser med innebörden att dessa länsstyrelser fullgör verksamhet även i andra län än det egna. Syftet var att åstadkomma en högre effektivitet och en mer rationell användning av resurser, såväl ekonomiska som personella, samt att säkerställa en god rättssäkerhet.

Kriterier

Regeringen har i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1 s. 47) uttalat att den avser att med ledning av följande kriterier se över möjligheterna att koncentrera vissa verksamheter till färre länsstyrelser:

- Det finns ett behov av förstärkt likformighet i utförande
- Sambandet med länsstyrelsernas kärnverksamhet är begränsat
- Verksamheten har en begränsad betydelse för länsstyrelsens uppdrag enligt 2 § förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion
- Behovet av externa besök är begränsat
- Behovet av lokalkännedom är begränsat
- Verksamheten har en liten omfattning eller hög komplexitet
- De administrativa kostnaderna för handläggningen är höga i relation till mängden ärenden.

Deponering av hyra och arrende

Regeringen bedömer att ärenden om deponering av hyra och arrende bör koncentreras till färre länsstyrelser, och föreslår att en upplysning tas in i

jordabalken om att regeringen utser den eller de länsstyrelser som ansvarar för vissa uppgifter enligt jordabalken. Ärendena regleras i jordabalken och innebär bl.a. att en hyresgäst eller arrendator som anser sig ha rätt till reduktion av hyran eller arrendeavgiften eller rätt till ersättning för skada kan deponera arrendet eller hyran eller en del av det hos länsstyrelsen. Vidare anför regeringen att ärendena inom verksamheten har ett begränsat samband med länsstyrelsernas kärnverksamhet och att behovet av lokalkännedom är begränsat. Sammanlagt avsätter länsstyrelserna i genomsnitt mindre än 0,2 årsarbetskrafter för verksamheten. Verksamheten har vidare samband med verksamheten ”deponerade medel” som sedan tidigare är koncentrerad till färre länsstyrelser. Att samma länsstyrelser ansvarar för samtliga frågor som rör deponering av medel underlättar enligt regeringen för enskilda och ökar konformiteten och därmed rättssäkerheten i tillämpningen. Regeringen bedömer sammantaget att kriterierna för koncentration till övervägande del är uppfyllda för denna verksamhet och att fördelarna överväger eventuella nackdelar.

Avveckling av stadgad åborätt och landgille

Regeringen bedömer att ärenden om avveckling av stadgad åborätt och landgille bör koncentreras till färre länsstyrelser och föreslår att det i lagen (1992:292) om avveckling av stadgad åborätt och landgille tas in en uppgift om att regeringen utser den eller de länsstyrelser som ansvarar för vissa uppgifter enligt den lagen. Åborätt och landgille är äldre former av rättigheter att bebo och bruka någon annans mark. Länsstyrelsen är ansvarig för att pröva vem som är rätt innehavare och ansöker om lagfart. Regeringen anför bl.a. att ärendena har ett begränsat samband med länsstyrelsernas kärnverksamhet. Sammanlagt avsätter länsstyrelserna i genomsnitt mindre än 0,01 årsarbetskrafter för verksamheten och majoriteten av länsstyrelserna har inte haft något ärende de senaste fem åren. Verksamheten har vidare likheter med verksamheten ”häradsallmänningar” som sedan tidigare är koncentrerad till ett färre antal länsstyrelser. Regeringen anser att förslaget, även om det är små ärendeflöden, kan antas medföra effektivitetsvinster eftersom det rör sig om få ärenden som handläggningssmässigt har nära samband med en annan verksamhet som redan har koncentrerats. Regeringen bedömer därför att kriterierna för koncentration till övervägande del är uppfyllda.

Individärenden

Regeringen bedömer att individärenden bör koncentreras till färre länsstyrelser. De ärenden som ingår i verksamheten individärenden regleras i föräldrabalken, äktenskapsbalken och lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag. Regeringen föreslår att sådana uppgifter som anger vilken länsstyrelse som ska pröva en fråga tas bort från äktenskapsbalken och lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag. Vidare föreslår regeringen att en upplysning om att

regeringen utser den eller de länsstyrelser som ansvarar för vissa uppgifter ska föras in i föräldrabalken, äktenskapsbalken och lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag. Ärendena i verksamheten är mycket komplexa. Regeringen anser därför att det finns förutsättningar för att öka konformiteten och därmed rättssäkerheten i tillämpningen genom att koncentrera verksamheterna till färre länsstyrelser. Regeringen bedömer därför att kriterierna för koncentration, även med beaktande av att det är små ärendeflöden, till övervägande del är uppfyllda. Sammanlagt avsätter länsstyrelserna i genomsnitt mindre än 0,01 årsarbetskrafter för verksamheten och majoriteten av länsstyrelserna har inte haft något ärende de senaste fem åren.

Till vilka länsstyrelser bör verksamheterna koncentreras?

Regeringen bedömer att de verksamheter som bör koncentreras till färre länsstyrelser bör koncentreras till länsstyrelserna i Norrbottens, Skåne, Stockholms, Västra Götalands, Örebro och Östergötlands län. För flexibilitet bör enligt regeringen de länsstyrelser som ska utföra den koncentrerade verksamheten pekas ut i författningar som beslutas av regeringen, och inte i lag. För att skapa tydlighet och enhetlighet i statens regionala indelning anser regeringen att det är av stor vikt att koncentration av viss verksamhet till ett färre antal länsstyrelser som huvudregel ska utgå från den geografiska struktur som följer av förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning. Det bör krävas starka skäl som talar emot denna huvudregel för att en annan ansvarsfördelning ska väljas.

Konsekvenser

I propositionen anføres att länsstyrelserna sammanlagt avsätter ca 0,22 årsarbetskrafter för arbetet i de tre verksamheter där ansvarsfördelningen föreslås ändras. Förslaget bedöms därför ha små ekonomiska och personella konsekvenser för länsstyrelsernas verksamhet. Däremot anser regeringen att förslaget kan bidra till ökad effektivitet och att resurser kan användas bättre eftersom det kan leda till kvalitetsförbättringar och minskad tidsåtgång när personalen handlägger ärendena inom verksamheterna mer frekvent. Det leder till att personalens tid kan frigöras till annan verksamhet. De föreslagna verksamheterna har därtill likheter med ärenden inom verksamheter som redan har koncentrerats, vilket bedöms medföra effektivitetsvinster och bidra till tydlighet när ärenden av liknande slag handläggs av samma länsstyrelser.

Regeringen anser att de nu föreslagna ändringarna inte har en sådan effekt på länsstyrelsernas verksamhet att de innebär en risk för deras kompetensförsörjning och möjlighet att ställa om vid kris och krig eller att ta hand om andra oväntade eller brådskande uppdrag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att förslagen om koncentration av viss länsstyrelseverksamhet är väl avvägda och ställer sig bakom regeringens förslag.

Med hänsyn till att riksdagen har beslutat att 15 kap. 1 § äktenskapsbalken ska upphöra att gälla bör dock riksdagen avslå förslaget om ändring i äktenskapsbalken (jfr prop. 2025/26:154, bet. 2025/26:CU33, rskr. 2025/26:285).

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2025/26:176 Koncentration av viss länsstyrelseverksamhet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i jordabalken.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1999:292) om avveckling av stadgad åborätt och landgille.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att det i föräldrabalken¹ ska införas en ny paragraf, 2 kap. 10 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

10 §

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

2 Förslag till lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs att det i jordabalken¹ ska införas fyra nya paragrafer, 3 kap. 13 §, 8 kap. 12 c §, 12 kap. 22 a § och 13 kap. 20 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

13 §

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel.

8 kap.

12 c §

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel.

12 kap.

22 a §

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel.

13 kap.

20 a §

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Balken omtryckt 1971:1209, 12 kap. omtryckt 1984:694.

3 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 1 § äktenskapsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

1 §¹

En ansökan om tillstånd till äktenskap enligt 2 kap. 3 § prövas av länsstyrelsen i ett län där en sökande är folkbokförd. Om det saknas en sådan behörig länsstyrelse, prövas ansökan av Länsstyrelsen i Stockholms län.

En ansökan om tillstånd till äktenskap enligt 2 kap. 3 § prövas av länsstyrelsen.

I ärenden som rör halvsyskon ska länsstyrelsen inhämta ett yttrande från Socialstyrelsen.

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för att pröva ansökningar enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Senaste lydelse 2014:376.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Ansökan om ersättning göres hos länsstyrelsen i det län där mål om faderskapet handlagts eller skulle ha handlagts av underrätt.

En ansökan om ersättning prövas av länsstyrelsen.

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för att pröva ansökningar enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Lagen omtryckt 1979:338.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:292) om avveckling av stadgad åborätt och landgille

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1999:292) om avveckling av stadgad åborätt och landgille ska införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

*Den eller de länsstyrelser som
regeringen bestämmer ansvarar för
uppgifter enligt 3 och 4 §§.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027